

Саха АССР төрүттэммитэ 100-сылын,

Лингвист учуонай С.А. Новгородов төрөөбүтэ 130 сылын, Төрөөбүт тыл уонна сурук – бичик күннэрин көрсө, Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэбин систиэмэтигэр аабыы сылын чэрчитинэн «Ааһар оскуола, ааһар дьизэ кэргэн» өрөспүүбүлүкэтээби онлайн сэминээр.

Үөһээ Бүлүү улууһа « Н.К.Седалищев- Дьүөгэ Ааныстыырап аатынан » Кэнттик орто оскуолатын бибилэтиэкэтэ, Дмитриева Елена Петровна.

«Дорҕоонноохтук аабыы»

Оҕо ааһар баһатын арыян, аахпытын ырытан өйдүүр, сатаан кэпсиир дьөбүрун сайыннарар сыаллаах.

Оҕо сизэр- майгы өттүнэн сайдыытыгар, куһаҕаны, үчүгэи араара үөрэнэригэр, туһалаах киһилии киһи буола улаатарыгар аабыы көмөтүн өйдөтүү. Ааһааччыны иитии; Аабыы тэтимиттэн сөпкө суруйууга үөрэни; Санааны сааһылаан суруйууттан толкуйдуур дьөбүру сайыннары; Айымньылар холобурдарынан дэгиттэр сайдыылаах оҕону иитии сорукутартар бырайыак.

Билигнги компьютер, мобильнай телефон, планшет кэмигэр оџо олох кинигэ аахпат буолла, дьизэ иһигэр да кэпсэппэттэр, бары ватсапка олороллор, таһырдыа да тахсыбат буоллулар диэн кэпсэтиилэр олоххо баар буолбуттарыттан, хайдах гынабыт, тугу тобулабыт диэн толкуйдар учууталы, иитээччини, төрөппүттэри үүйэ – хаайа туталлар.

Биһиги оскуола бибилэтиэкэрдэрэ дьобурдаах ааџааччыны иитэн таһаарыахтаахпыт. Ол иһин мин Россияџа оскуола бибилэтиэкэрдэрин ассоциациата сыл аайы алтынньыга ыьтар месячниктарыгар мэлдьи кытта сатыыбын уонна кинилэр бырайыактарынан үлэлиирбин сөбүлүүбүн. Бу бырайыак эмиэ оннук кииртэ. 2016 сылтан ыьтабын. Оџолор, төрөппүттэр, учууталлар бары сөбүлээтилэр. Ааџар оџо – ситиһиилээх үөрэх. Хас биирдии оџо дэгиттэр сатабыллардаах буолан, олоххо бэйэтин миэстэтин булан Төрөөбүт дойдутун сайдыытын тутуһуохтаах, сайыннарыһыахтаах, өрүү инники буолуохтаах.

«Дорџоонноохтук ааџыы» бырайыак кѣмѣтѣнѣн оџо сааныгар сѣптѣѣх ѣйѣ – санааны инѣринѣр, айар, толкуйдуур дѣѣѣурун, майгытын – сигилитин, тылын – ѣнѣн сайыннарар, ааџыы ѣйгѣтигѣр киирѣн, кинигѣни ааџар баџата олохсуйар. Уусуран айымныы оџону сайыннарар, аахпыттарын туѣунан кѣпсѣтиѣн дѣѣну кытта билсѣрѣ элбиир. Ааџыы оџо лиичинѣс быѣнытынан сайдарыгар, тулалыыр ѣйгѣтин ѣйѣнѣн – сѣрѣѣинѣн , дууѣатынан ылынарыгар суолтата улахан.

Дорџоонноохтук ааџарга оџо тиџкини сџпкџ, џйдџџн (сыџна аахпытын бџйџтџ кџннџрџн) таска дорџуччу ааџар. Туочукаџа, соппутуойга тохтоон,тыын ылар, куолаһын уларытар. Ыйытыы, соруйуу, күүһүрдүү этии интонациятын тутуһар. Оруолунан үллџстџн ааџар. Оџоџо ааџар уонна тиџкини кытта үлџлиир үџрүйџх инмит эрџ буоллаџына, кини атын биридимиџттџргџ ситиһиилџџхтик үџрџнџр кыаџы ылар.

Хайа баґарар төрөппүт ааґыы нымаларын биллэґинэ, оґото ситиһиилэнэрэ саарбахтаммат. Оґо ааґар тэтимин түргэтэтии кини кэнники үчүгэйдик үөрэнэригэр, киһи быһыытынан сайдарыгар төһүү күүс буолар. Онтон оґоґо ааґарга интэриэһи көбүтүү дьииэ кэргэнтэн, оґону кытта бииргэ бириэмэ атаарартан саґаланар. Көмпүүтэр, тэлэбиисэр, төлөпүөн күүскэ сайдыбыт кэмнэригэр бу кыһалґа ордук сытыытык турар. Билигин оґо барыны-бары өйдүүр буолуоґуттан аныгы үйэ тиэхиньикэтигэр убанан ордук нуучча тылыгар сыстар, төрөөбүт төрүт тылын билбэт буолан иһэр. Ону тэнэ төрөппүт эмиэ Интэриниэґкэ, ватсапка охтон оґотун кытта кэпсэппэт буолла. Бу кэґкэ кыһалґалары ыйан туран, төрөөбүт тылбыт симэлийбэтин туһугар үлэлиэхтээхпит.

Оџо кинигэни сөбүлээн ааџарын ситиһэргэ
маннык ньымалары туттуохха сөп:

1) Оџо сатаан аахпат кэмигэр кинигэттэн остуоруйалары, кэпсээннэри ааџан иһитиннэриэхтээхпит. Ол кэnnэ ис хоһоонун кэпсэтиһиэхтээхпит. Тоџо маннык буолла? Онтон эн хайыан этэй уо.д.а. ыйытылары биэрэн оџону кытта кэпсэтиэхтээхпит. Оччоџо оџо сатаан истэр, санарар, кэпсиир дьоџура сайдар.

- 2) Дьизэ кэргэннэ үчүгэй кинигэни уочаратынан уларсан аабы. (Эбээ, эһээ, ийэ, аҕа, эдьий...) Ол кэннэ кинигэ тула кэпсэтиһии барыахтаах.
- 3) Оҕолор истэригэр конкурс тэрийиэххэ сөп. Саамай доргуччу ааҕааччы, саамай элбэх кинигэ аахпыкка, үчүгэйдик кэпсиир оҕоҕо

4) Оџо саамай остуоруйаны ааџарын, истэрин сөбүлүүр.

Ордук кыыллар тустарынан.

Онон оџолоргутугар сөптөөх кинигэтэ атыылаһын. Сөбүлээбит остуоруйатын уруһуйдатын.

5) Ааџыан баџарбат оџоџо маннык ньыманы туттар сөптөөх.

Кинигэ ааџа олорон, саамай интэриэһинэй миэстэтигэр, салгыы аны бэйэн аах диэн аахтарыахха наада.

- 6) Дьиз иһигэр кыра библиотека баар буолуохтаах.
- 7) Кинигэбэ харыстабыллаахтык сыһыаннаһарга иитин. Дьизэбитигэр эргэ кинигэлэри абырахтаан, килиэйдээн, тастаан.
- 8) Нэһилиэк, оскуола библиотекатыттан оҕоҕутун кытта кинигэтэ уларсан ааһын.
- 9) Бэйэбит оҕо сылдьан сөбүлээн аахпыт кинигэбитин кэпсээн. Эн эмиэ ону булан ааһаар дьин сүбэлээн.

10) Хаһыаттан бу ыстатыйаны ааҕан биэр диэн көрдөһүн.

11) Оҕолоргут оскуолаттан кэллэхтэринэ, хас сыана ыллын диир оннугар бүгүн ханнык кэпсээни аахтыгыт, урукка туох интэриэһинэй буолла диэн ыйытын. Ол кэпсээни миэхэ кэпсээ диэн кэпсэтиннэрин.

12) Оҕо сурунаалларын “Чуораанчык”, “Колокольчик”, “Кэскил” хаһыаты суруттарын.

13) Күн аайы 10-15 мүнүүтэ аахтарын

Оџолорго анкета

1. Эн саамай тугу сөбүлүүгүн?

- А) бэйэм ааџарбын
- Б) улахан киһи ааџарын истэрбин
- В) телевизор көрөрбүн

2. Эн ааџаргын төрөшпүттэрин

- А) хайгыыллар
- Б) мөџөллөр
- В) наадыбаттар

Оџолорго анкета

3. Эниги дьизэ кэргэннэ кинигэни ааџаллар дуо?

- А) ааџаллар
- Б) аахпаттар

4. Ханнык хаһыаты суруттараџыт?

- “Кэскил” - “Саха сирэ” -
- “Үөһээ-бүлүү” - суох -

5. Соторутааџыта ханнык кинигэни аахпыккын билэџин дуо?

- А) авторын, кинигэ аатын суруй -
- Б) суох -

Ааҕар сатабыллаах оҕо

Кинигэ – киһи аймах култууратын ураты сыаннаһа буоларын өйдөөн, сизрдээх сыһыаны олохсутар.

Уус – уран айымньы тыл искусствота диэн өйдүүр, харыстабыллаахтык сыһыаннаһар.

Саха сириг уонна Россия элбэх ахсааннаах норуоттарын уус- уран литератураларын духуобунай уонна сизр – майгы сыаннастарын өйдүүр.

Сайдыылаах, үөрэх бары биридимиэттэригэр ситиһиилээх буоларга тиһиктээх ааҕы суолтатын өйдүүр; аан дойду, Россия истэриатын уонна култууратын , үтүө уонна мөкү сыһыан , сизр- майгы туһунан бастакы өйдөбүллээх.

Ааҕы суолтатын, араас көрүнгээх тиэкис (билиһиннэрэр, үөрэтэр, талар, көрдүүр, чинчийэр) уратытын уонна ис хоһоонун өйдүүр, дьүүллэһиитигэр кыттар, дьоруой араас быһыытын – майгытын сизр – майгы өттүнэн ырытар, сыаналыыр.

Таска уонна искэ ааҕы техникатын баһылааһын , аахпыты араастаан уларытыы, уус – уран, научнай – популярнай уонна үөрэтэр тиэкистэри ырытарга судургу литературнай өйдөбүллэри туһаныы салгыы ааҕааччы тылын – өһүн сайдыытыгар суолталааҕын өйдүүр.

Бэйэ ааҕарыгар сөптөөх кинигэни талары сатыыр, тиэмэнэн, алпаабытынан каталогтары уонна сүбэлиир испиһэги туһанар, бэйэ ситиһиитин, кыаҕын сыаналанар, тупсарынар, эбии дьарыктанарга, информация хомуйарга ыйар – кэрдэр матырыяалынан таба туһанар.